

GOSTI U RUKOPISU – NEPOZNATI PRIJEPIS LATINSKOG
EPIGRAMA ZADRANINA ŠIME BUDINIĆA
(IZMEĐU 1530. I 1535-1600)

Neven Jovanović

UDK: 821.163.42-6.09Budinić, Š.
Izvorni znanstveni rad

Neven Jovanović
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb
neven.jovanovic@ffzg.hr

U Osimu, u Knjižnici Instituta Campana (Biblioteca Istituto Campana), pod signaturom ms. 18. L. 13 nalazi se rukopisni kodeks s latinskim djelima talijanskog humanista Nardina Celinesea. Ovaj je humanist bio *magister publicus* u Zadru otprilike u razdoblju 1508-1521, ali čini se da je kodeks u Zadru ostao i nakon Nardinova odlaska. Naime, premda je veći dio kodeksa ispisala ista ruka, najvjerojatnije samog Nardina, na folijima 26v i 27r nalazimo pet latinskih epigrama zapisanih drugačijim, po paleografskim obilježjima sudeći kasnijim rukopisom i pismom (italskom bastardom). Jedan od epigrama na spomenutim folijima nedvosmisleno povezuje kodeks sa Zadrom šezdesetih godina XVI. st. Radi se o jedinom poznatom nam latinskom sastavku zadarskog pjesnika, prevodioca psalama, svećenika i bilježnika Šime Budinića (između 1530. i 1535-1600). Sastavak se u literaturi, po početnoj riječi, naziva *Cornisona*, a dosad je neprecizno određivan kao »latinska satira« ili »rugalica«. Rad se osvrće na ove naknadno zapisane epigrame te tumači Budinićevu pjesmu, kao i djelo na koje ona odgovara, da bi naposljetku iznio nekoliko pretpostavki o povijesnom kontekstu Budinićeva latinskog eksperimenta.

Ključne riječi: epigram, Zadar, svećenici, preljub, obitelj, rukopis, prijepis, opća mjesta

U Osimu, u Knjižnici Instituta Campana (Biblioteca Istituto Campana), pod signaturom ms. 18. L. 13 nalazi se rukopisni kodeks s latinskim djelima talijanskog

humanista Nardina Celinesea.¹ On je bio *magister publicus* u Zadru otprilike u razdoblju 1508-1521, a čini se da je kodeks u Zadru ostao i kasnije. Naime, premda je veći dio kodeksa ispisala ista ruka, najvjerojatnije samog Nardina, na folijima 26v i 27r nalazimo pet latinskih epigrama zapisanih drugačijim, po paleografskim obilježjima kasnijim rukopisom i pismom (italskom bastardom). Jedan od epigrama na spomenutim folijima nedvosmisleno povezuje kodeks sa Zadrom šezdesetih godina XVI. st. Radi se o jedinom poznatom nam latinskom sastavku zadarskog pjesnika, prevodioca psalama, svećenika i bilježnika Šime Budinića (između 1530. i 1535-1600).² Sastavak se u literaturi, po početnoj riječi, nazivao *Cornisona*, a neprecizno je određivan kao »latinska satira« ili »rugalica«.³ Na epigram je, kao na »nekoliko šaljivih stihova napisanih Budinićevom rukom«, upozorio Šime Urlić 1916, a prvi ga je objavio Ante Marija Strgačić 1965, prema jedinom tada poznatom izvoru, vlastoručnom Budinićevu zapisu u notarskoj bilježnici (Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskog bilježnika Š. Budinića, Bastardel II, s. 54 i zadnja stranica korica). U hrvatskom se prepjevu pjesma prvi put pojavila u izboru Budinićevih djela koji je za *Stoljeća hrvatske književnosti* priredio Franjo Švelec (svezak je objavljen 2002); preveo ju je Branimir Glavičić.

Prvo ćemo kratko prikazati ostale epigrame s 26v i 27r osimskog kodeksa da bismo potom interpretirali razlike u čitanju Budinićeva epigrama, samu njegovu pjesmu te njezin mogući povijesni kontekst.

¹ Na pomoći pri arhivskim i knjižničnim istraživanjima zahvaljujem Sandri Ivočić, Branku Joziću, Milenku Lončaru. O Nardinu Celineseu i osimskom kodeksu v. Lorenzo Calvelli, »L'opera letteraria di Nardino Celinese. Storia di un codice ritrovato«, *Aquileia Nostra*, 74 (2003), 557-584; Neven Jovanović, »Zadarski slon i komarac — polemika Nardina Celineja i Paladija Fuska iz 1513«, *CM XXIII* (2014), 13-27.

² O Budiniću usp.: Šime Urlić, »Prilozi za biografiju Brna Krnarutića«, *Građa za povijest književnosti hrvatske*, 8 / 8 (1916), 351-353; Stjepan Antoljak, »Dva priloga proučavanju povijesti hrvatske književnosti u Zadru. 1. Poriijeklo i obitelj pjesnika Šime Budinića«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 1 (1954), 142-148; Ante Marija Strgačić, »Dosad nepoznate hrvatske lirske pjesme Šime Budinića Zadrana i njegova latinska satira«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 11-12 (1965), 353-388; Franjo Švelec, »Budinić, Šime«, *Hrvatski biografski leksikon*, 1989; Petar Zoranić, Barne Karnarutić, Šime Budinić (priredio Franjo Švelec), *Planine / Djela / Izabrana djela*, Zagreb: Matica hrvatska, 2002. (*Stoljeća hrvatske književnosti*); Stephan Sander-Faes, »Between Families and Institutions: Zadar's Notaries as Intermediaries Between Church and Society in the mid-Sixteenth Century Adriatic«, *Südost-Forschungen* 73/1 (2014), 172-190.

³ Prvo izdanje Strgačić, n. dj. Prijevod u Zoranić i dr., n. dj.

1.

Prvi je epigram pjesma o hermafroditu (*Anthologia Latina* 786), glasovit primjer stilske figure enumeracije ili sumacije. Na f. 26v kodeksa koji razmatramo ta je pjesma pripisana Antoniju Beccadelliju i naslovljena *De Aermofrodita per D. An. Panormitanum*; iznad naslova stoji i »1502« (incipit: *Cum mea me genitrix grauido gestaret in aluo; explici: femina, vir, neutrum flumina tela cruce*m; elegijski distih, deset stihova).⁴

Slijedi anonimni *Epitaphium Lucii Pape III.* (incipit: *Luca dedit lucem tibi, Luci, pontificatum; explici: exilium; curas Ostia; Luca mori*; elegijski distih, četiri stiha).⁵

Na f. 26v-27r nalaze se epigram *Paulus Simoni. 1564* (elegijski distih, šest stihova; zbog važnosti za kontekst Budinićeva djela, sastavak ćemo priopćiti u nastavku rada) te Budinićev epigram koji je u osimskom kodeksu naslovljen *Simon Paulo* (elegijski distih, četrnaest stihova).

Posljednji je na f. 27r anonimni antisemitski epigram (elegijski distih, četiri stiha). Tu pjesmu nismo uspjeli identificirati drugdje, te je objavljujemo ovdje:

Iudeus ad Virginem Mariam

Fruges non opto nobis, castissima Virgo,
Non pacem pręstes, non fera bella fuges.
Exopto phrenesim solum de mente rep<e>llas
Quae nos Iudeos efficit esse meros.⁶

⁴ Latinskim imenom Antonius Panormita (1394-1471), Beccadelli je autor zbirke opscenih stihova pod imenom *Hermaphroditus* (1425). Priređivač *Latinske antologije* Alexander Riese javlja 1868. da je pravi autor anonimnog epigrama o hermafroditu srednjovjekovni pjesnik Matej iz Vendôme (Matthaeus Vindocinensis), ali epigram se pripisuje i Hildebertu od Lavardina i Enricu Pulciju iz Costozze (kod Vicenze, oko 1350). Citiraju ga, inače, Lessing (*Bestreute Anmerkungen über das Epigramm und einige der vornehmsten Epigrammatisten*, 1771) i E. R. Curtius (*Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter*, 1948).

⁵ Lucije III, papa 1181-1185; ovaj nadgrobni natpis priopćuju Ptolemej iz Luce (oko 1240-1327) i kasniji kroničari, a citira ga i npr. Montaigne u *Journal du voyage de Michel de Montaigne en Italie, par la Suisse et l'Allemagne en 1580 et 1581*.

⁶ »Židov Djevici Mariji. Ne želim, prečista Djevice, da nam daš žita, ni mir, ni da otjeraš surov rat; želim samo da iz uma odagnaš maniju koja od nas čini Židove prave.«

2.

Epigram naslovljen »Pavao Šimunu, 1564« glasi u osimskom kodeksu ovako:

Paulus Simoni. 1564

Uxorem qui nescit mecham, in uertice gestat
 Cornu unum; qui scit dissimulare, duo;
 Qui uidet et patitur, tria gestat; quattuor ille
 Qui ducit nitidos in sua tecta procos;
 Istorum numero qui se non degere credit, 5
 Credit et uxori, cornua quinque gerit.⁷

Poput epigrama o hermafroditu i pjesma koju Pavao upućuje Šimunu, o pet vrsta varanih muževa s adekvatno stupnjevanim brojem rogova, opće je mjesto, pripada »općem blagu« latinskoga pjesništva. Između XVI. i XIX. st. susrećemo je u brojnim inačicama (različita su čitanja osobito česta u stihovima 1, 3, i 6). Najčešće se navodi kao anonimani tekst; tek najranija meni poznata tiskana varijanta, u zbirci koju je priredio pjesnik i liječnik iz Brescie Giovanni Antonio Taglietti (*Poemata ex quamplurimis autorum probatissimorum scriptis quae nondum edita fuerunt*, Brixiae, 1568, f. 42), autorstvo pripisuje humanistu iz Assisija Trifoneu Benciju (fl. 1535-1555).⁸ Ovdje, međutim, nije potrebno razmatrati tekstualnu tradiciju pjesmice. Važnije je što nas upravo ovaj epigram navodi da latinski sastavak Šime Budinića tumačimo drugačije od dosadašnjih interpretatora.

3.

Sama je Budinićeva pjesma u zadarskom autografu zapisana ovako (zadržali smo grafiju izvornika prilagodivši modernom uzusu latinskoga samo pisanje velikih slova i interpunkciju):

Cornisona inmenso cecinisti carmina cornu,
 Ast non cornigero missa legenda mihi.

⁷ »Pavao Šimunu, 1564. Tko ne zna da ga žena vara, na čelu nosi jedan rog; tko zna to skriti, dva; tko vidi i dopušta, nosi tri; četiri onaj koji pod vlastiti krov dovodi krasne prosce; tko misli da ne pripada nikom od ovih, i vjeruje ženi, nosi rogova pet.«

⁸ Ni u Tagliettijevoj se zbirci, doduše, epigram ne pripisuje izrijekom Benciju – donosi se, bez naslova, kao treća od tri pjesme u odjeljku s općom atribucijom »Triphonis Bentii«.

150.

De Eusebio in epist. de Quercetana.
 Cum ipse me peritox. gaudis gestaret in a-lao
 quod pariet ferat, conuulsi me deos.
 Mis tibi Paetus ait, Mari, tenere, cumq; reuoluit
 cumq; ferat meos. Eius habitus erant.
 Lucerna scama. Inno ait accidet armis
 Mari cruce. Prelio aquas, saxa nota queq; tui
 Arbor clamabat aquas, auertens, docuit ensi
 quem miserant, casu labor et ipse sup-
 peti sari namis subijt caput amare, tu liq
 femina, Vir, necemum, flumina, te, B, erud.

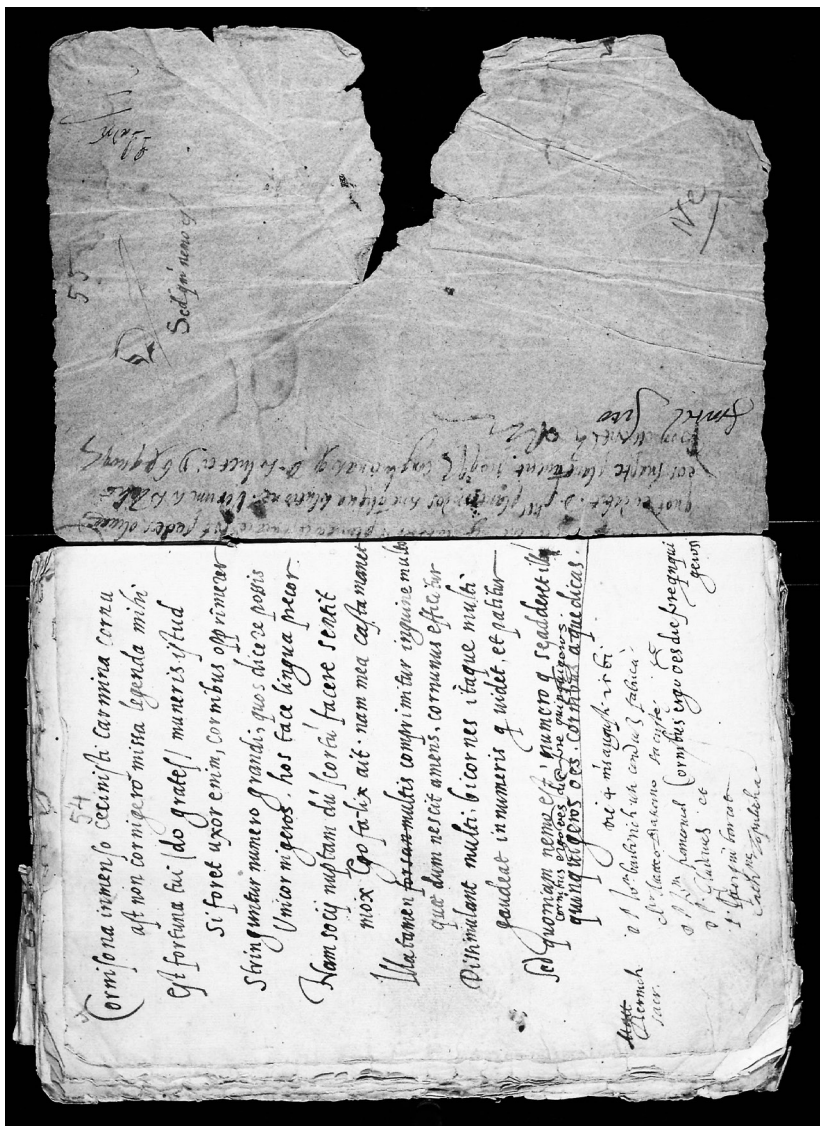
Epist. Sim. Lucij Pope ij.
 Luca dedit lucem tibi luci. Pontificatum
 Mari, Papatum Roma, Verum mari.
 Inno Verum dedit uerū hūi uice. Roma
 Epist. Lucij, Curas Abba, Luca mari.
 Paulus Simoni. 1507
 Vocem qui herat morsa, in uerba ce, gestat
 Corrid uicium, qui scet de mone, aae duo.
 Qui uidet st patitur, tria gestat, quator idē
 qui dicit mē illa in sua tēcta. Procos;
 Inno 8

Horum numero, qui se non deperere credis,
 credit et uxor, cornu quibus perit.

Simon Paub.

Cornu in mento cecidit, cornu, cornu
 Et non cornigen mina seceda nisi.
 Et foras tui do grates, mueris (Lui),
 Si facit uxor enim cornu opprimeret
 Cornu ar numero gredat, qui dicit proxi
 In cornigen, Sa tace regna picon,
 Nam roq; nuptam dum cornu tece idrat
 proq; Ego Felix ait, na mea dicit marit
 Ubi tanga mubi comprimitur in quare mubi,
 que dum necit amens, cornuus effit.
 Distina lat mubi: si cornu itaq; mubi
 quidat innumeris, qui uidet et pator,
 Et quoniam, nemo est numero qui se adoret inq.
 quingueru cornu, epice tias.
 Iudus ad Virginem, Mariam.
 Inq; in ois nobis castissima. Inq;
 Non pacem prestat, non fca bella. Inq;
 Expis pseruam, id laro de mēto, rophar
 qua na, Iudor. Inq; eae mēti

Slika 1. Osimo, Knjižnica Instituta Campana (Biblioteca Istituto Campana), ms. 18. L. 13, ff. 26v-27r.

54
Cornifona inuenio cernisti carmina corau
at non cornifero mista lependa mihi
est fortuna tui ldo grates muneri istud

Si foret uxor enim, cornibus opprimere
Stringitur numero grandi, quo s. dice ce possis
Unior in petros. hos face lingua ptear.

Nam socij nuptiam du' corau facere senat
noxi. Go fo. lex aut. nam mea casta manet

Ula tamen facta multus comprimitur iuguine multa
que dum nescit amens, cornua efficitur
Pinnulante multi bicornes itaque multi
gaudeat in numeris q uidet. et natia

Sed quomam nemo est numero q se cadent illi
quidq. bicornes oves. Cornibus aquid dicit.
die + mis. ag. h. r. b.

Agost. Cernich. Jacob.
Sof. in uno et
Cornibus aquid dicit.
die + mis. ag. h. r. b.
Cornibus aquid dicit.
die + mis. ag. h. r. b.

Slika 2. Državni arhiv u Zadru, Spisi zadarskog bilježnika Š. Budimica, Bastardel II, str. 54 i korice.

Est, Fortuna, tui (do grates) muneris istud:
 Si foret uxor enim, cornibus opprimerer.
 Stringuntur numero grandi quos dicere possis 5
 Unicornigeros. Hos tace, lingua, precor.
 Nam socii nuptam dum scortum facere sentit,
 Mox »Ego faelix«, ait, »nam mea casta manet«;
 Illa tamen multis comprimitur inguine multo,
 Quae dum nescit amens, cornunus efficitur. 10
 Dissimulant multi, bicornes itaque multi;
 Gaudeat innumeris qui uidet et patitur;
 Sed quoniam nemo est numero qui se adderet illi,
 Cornibus ergo omnes dic fore quinquigeros.

U odnosu na autograf (A), prijepis u osimskom rukopisu (O) i Strgačićevo izdanje (S) pokazuju sljedeće razlike: O dodaje naslov *Simon Paulo*; stih 2 *Ast* A : *At* O; 3 *grates* A : *grate* S; 9 *multis* A : *forsan* prva verzija A; 10 *Quae* A : *que* O, *efficitur* A : *effecitur* S; 13 *Sed* A : *Et* O, *illi* A : *ill(o)* S (posljednje slovo ispravljeno je u rukopisu iz *o* u *i*); 14: *Quinquigeros omnes cornibus aequae dicas* O i prva verzija A.⁹

Provjera digitalne reprodukcije Budinićeva autografa¹⁰ potvrdila je da je Strgačić ispravno pročitao varijante u stihovima 2, 10 (*quae*) i 13 (*sed*) i vjerno prenio neologizam *cornunus*, no pogriješio je u čitanjima stihova 3 i 10. Strgačić

⁹ U izboru *Stoljeća hrvatske književnosti*, u skladu s načelom da se iz »dosadašnjih tekstoloških doprinosa« uklanjaju »nanosi dosadašnjih krivih čitanja, slovnih pogrešaka, jezičnih, stilskih, pravopisnih ujednačavanja i odstupanja od izvornika« (str. 426) neka su Strgačićeve čitanja prešutno ispravljena (ne znamo tko je te ispravke proveo): 3 *grates* umj. *grate*, 10 *efficitur* umj. *effecitur*, 1113 *illi* umj. *ill(o)*. Strgačićevo – kako će se vidjeti, točno čitanje 10 *cornunus* ispravljeno je u latinski uobičajenije, ali metrički jednako neumjesno *cornutus*.

¹⁰ Nismo, nažalost, u stanju pouzdano reći kome pripada ruka koja je zapisala latinske epigrame na folije osimskog kodeksa. Uz svesrdnu pomoć kolega Irene Bratičević, Bratislava Lučina i Luke Špoljarića uspoređivao sam uzorke rukopisa s Budinićevom »poslovnom« rukom njegovih notarskih zapisa i s rukom Trogirana Petra Lucića (oko 1550-1614) iz rukopisnih zbirki *Vartal* (Zagreb, Arhiv HAZU IV a 31) i *Varia Dalmatica* (Zadar, Znanstvena biblioteka, 25290, ms. 617); vidi fotografije u prilogu. Dojmovi upućuju da je ruka osimskog kodeksa vrlo slična Lucićevoj, možda čak i identična. Dalje od dojmova zasad ne možemo ići, u nedostatku kako dokumentarnih podataka, tako i šireg paleografskog uzorka (ruku iz većeg broja kodeksa sličnog vremena i mjesta nastanka) i opsežnijih studija varijanata italske bastarde (i drugih rukopisnih pisama) u ranonovovjekovnoj Dalmaciji. Ukoliko je Budinićevu pjesmu i ostale epigrame u Nardinov osimski kodeks zapisao Petar Lucić, tada će o mnogočemu – prvenstveno o kretanju rukopisnih zbirki i recepciji pjesničkih sastavaka u Dalmaciji XVI. st. – trebati promisliti iznova.

je izvijestio o naknadno dopisanoj inačici posljednjeg stiha (*cornibus ergo omnes dic fore quinquigeros*), nazivajući je, međutim, ponešto zbudjujućim terminom »pokusni stih«; radi se očito o naknadnom poboljšanju, o jezično elegantnijoj i efektnijoj varijanti stiha.¹¹

I u autografu i u osimskom kodeksu jedanaesti stih pati od ozbiljnih metričkih problema. Vokal u prefiksu *bi-* u standardnom bi latinskom morao biti kratak, jednako kao i sva tri sloga u *itaque*, tako da *Dissimulant multi bicornes itaque multi* (shema: – u u – – – u – – u u u – –) ne može tvoriti pravilan heksametar.

4.

Budinićev je epigram, i po naslovu i po sadržaju, reakcija na »Pavlov«; sama za sebe, pjesma je teško shvatljiva. Potvrđuju to i neobične interpretacije ranijih istraživača. Strgačić ju je tumačio ovako:

Reagiranje se Šimino, i to oštro, na zbivanja okoline u kojoj živi i djeluje vidi i u njegovoj latinskoj satiri (»Cornisona...«). Tu se oštro i zajedljivo obara na nekoga svoga suvremenika, koji mu se morao zamjeriti. On ga u toj latinskoj rugalici jednostavno oslovljava »rogonjom« (»cornigerus«[!]), a od sebe taj epitet odbija, jer da se ne pristoji rogonji čitati misu (»ast non cornigero missa legenda mihi«), a povrh svega što on nema žene, jer kad bi je imao da bi se i on rogovima kitio (»si foret uxor enim, cornibus opprimerer«).¹²

Glavičić, prevodilac Budinićeve pjesme, *Cornisona* je shvatio kao vlastito ime i preuzeo Strgačićev stav da je *missa* sveta misa (»Ti si, Kornisona, pjesme na golemom pjevala rogu, / Ali ko rogonja ja misu da čitam – to ne.«), ponešto nelogično konstruirajući sedmi i osmi stih (»Jer tko vidi da ženu svog druga bludnicom čini / Kazat će: »Sretan sam ja! Moja je čestita sveđ.«), kao i završetak epigrama (»Mnogi ko ne vide to, i stoga su dvorogi mnogi. / Vidiš li, trpiš li pak, raduj se – bezbroj je tih! / Ali jer nikoga nema tko sebe pribraja tima, / Pravo ćeš reći da pet imaju rogova svi.«).

Cornisona carmina zapravo su epigram zapisan u osimskom kodeksu, epigram na koji Budinić odgovara. On je »rogozvučan« jer nabraja mnoge rogove. »Golemi rog« stoga neće biti opscena aluzija, već metafora za pjesnički

¹¹ O autorovu radu na epigramu svjedoče i varijante na zadnjoj stranici korica bastardela, »pokusni stihovi« koji su »morali prethoditi definitivnoj redakciji same satire« (Strgačić, n. dj. [2], 382).

¹² Strgačić, n. dj. (2), 369-370.

rad, možda osobito razglašen (golemi rog glasno trubi). Autor prvog epigrama, odnosno onaj tko ga je prepisao i time prisvojio, »Pavao«, poslao ga je Budiniću na čitanje (*carmina... missa legenda mihi*). Budinićev epigram – ne »satira«, jer je satira u latinskoj književnosti jasno definirana vrsta, od Horacija nadalje redovno u obliku duže pjesme u heksametru – nije napad na *jednog* suvremenika, već upravo inzistiranje da je prevarenih mnogo, da su takvi svi.

Zadarski pjesnik pokušava modificirati kategorizaciju rogonja. U ishodišnom epigramu jedan rog nosi onaj tko ne zna da ga žena vara, dva roga onaj tko se pravi da ne zna, tri onaj tko prevaru vidi, ali je trpi, četiri onaj tko sam dovodi poželjne »prosece« u svoj dom, a pet onaj tko misli da ne ulazi ni u jednu od spomenutih skupina te vjeruje supruzi. Kod Budinića su, međutim, nositelji jednog roga oni koji znaju da *tuda* žena vara muža,¹³ ali pogrešno misle da im je *njihova* vjerna (to bi bila peta kategorija »Pavlova« epigrama); dva roga imaju oni koji se prave da ne vide prevaru; onaj tko zna za preljub i dopušta ga imao bi bezbroj rogova – ali pošto nitko ne smatra da ulazi u tu skupinu (ili zato što za prevaru ne zna, ili zato što se pretvara), može se reći da svi podjednako imaju po pet rogova prema klasifikaciji ishodišnog epigrama.

Budinić je u sastavljanje epigrama svakako uložio priličan trud, no čini se da nije imao iskustva u latinskom stihotvorstvu. Osim neugodnih prozodijskih grešaka u jedanaestom stihu pjesma trpi – osobito u usporedbi s epigramom koji ju je potaknuo – zbog nedovoljno sažetog i nedosljednog izražavanja; autor se npr. obraća vlastitom jeziku s *Hos tace, lingua, precor*, ali potom objašnjava tko su nositelji jednog roga i zašto su takvi, i to detaljno, do ruba vulgarnosti. Najveća su mana pjesme ipak nejasnoće. Sustavnost kategorizacije broja rogova narušena je na zamršen način (progresija od jednog do pet rogova zamijenjena je dvjema vrstama jednorogih, dvorogima te onima s bezbroj rogova koji su zapravo petorogi); nije jasno što se točno želi reći u *gaudeat innumeris* (gramatički je posve moguće Glavičićevo tumačenje, da se »onaj tko vidi i trpi« mora radovati što je »tih« – dvorogih ili supatnika? – bezbroj; tek je za nijansu uvjerljivija konstrukcija po kojoj se *innumeris* odnosi na neizrečeno *cornibus*, »neka se kiti bezbrojnim [rogovima]«). S druge strane, Budinić hrabro tvori nove latinske složenice – u klasičnom latinskom nije potvrđena nijedna od izvedenica *cornisonus*, *unicorniger*, *cornunus* (s pretpostavljenom prozodijom – ∪ ∪), *quinquiger*.¹⁴

¹³ Smatram da je *scortum facere* Budinićeva varijacija latinske fraze *stuprum facere*.

¹⁴ *Cornisonus* nalazimo jednom u novolatinskom epu *Polydoreis* (1439) Antonija Baratelle: *Cernitur ulterius ingens super ethera turris, / Cornisono stridore stupor* (3, 595-6).

5.

Ako je »Šimun« iz naslova dvaju epigrama Šime Budinić, tko je »Pavao«?

Primijetimo najprije da je prisvojeni epigram o rogovima, koji Pavao šalje Šimunu, u osimskom kodeksu eksplicitno datiran godinom 1564. Budući da kodeks pokazuje i Šimunov epigram kao odgovor na Pavlov, pretpostavio bih da je latinska pjesma Šime Budinića nastala 1564. U zadarskom bastardelu na čijim je posljednjim stranicama ona zapisana nalaze se, prema Strgačiću, Budinićeve pravne zabilježke nastale između 5. listopada 1560. i 11. ožujka 1561. (uz nekoliko datiranih 1558. i 1559), ali to ne čini pretpostavku nemogućom; Budinić je našao malo slobodnog prostora u staroj bilježnici.

Znamo da je, usprkos zabrani duhovnicima da rade kao notari, Budinić u Zadru u tom svojstvu djelovao barem u dva navrata, 1556-1565. (od njegove je djelatnosti u zadarskome Državnom arhivu sačuvano 827 spisa; Sander-Faes upozorava da su Budinićeви klijenti iznimno često crkvene osobe i organizacije) i 1595-1599. U desetljeću 1556-1565. Budinić počinje stjecati crkvene nadarbine (kao župnik i rektor crkve sv. Silvestra te crkve sv. Petra na Ižu); 1560. ili nešto kasnije slavio je mladu misu. Godine 1560. postao je nasljedni kanonik, pošto mu je njegov rođak, zadarski kanonik prebendar Sanctus de Sanctis, prepustio svoje mjesto;¹⁵ no Budinić će u tu dužnost biti svečano uveden tek nakon De Sanctisove smrti 1565. Godine 1563. Budinić je postao rektor kapela sv. Marka i sv. Uršule izvan zadarskih zidina. U studenom te godine, u svađi na sprovodu, Budinić je udario svijećom po glavi popa Martina Jurjevića, koji je opsovao Budinića, njegove roditelje i rodbinu; Jurjević ga je tužio crkvenim vlastima te je Budinić, nakon procesa tijekom studenoga i prosinca, kraće vrijeme ekskomuniciran. No iste će godine biti i kancelar nadbiskupske kurije, a 1577. generalni vikar zadarske nadbiskupije – karijeri spor s Jurjevićem nije bitno naškodilo. Antoljak javlja još i da je 1594. Budinić s jednim od svoje braće, Pavlom, sklopio ugovor po kojem će ga brat uzdržavati, a kanonik mu ostavlja dio svojeg obiteljskog nasljedstva.¹⁶

¹⁵ Urlić, n. dj. (2) navodi: »Na 29. marta g. 1560. kanonik prebendar zadarski Sanctus de Sanctis, Šimin djed po majci (pod riječima avus maternus ima se valjada razumijevati stric majčin), određuje se kanonikata na korist Š. Budinića.« U bilješci uz ovu tvrdnju Urlić izvor navodi tek ovako: »Bilj. spisi Š. Budinića u 'Instrumenta ecclesiastica'.« Antoljak, n. dj. (2) 147, bilj. 33, kaže »Urlić prevodi 'avus maternus' Šimin djed po majci, t. j. majčin stric...«, ali ne navodi drugi izvor osim Urličeve rasprave. Čini se da nitko nakon Urliča nije vidio ispravu u kojoj se Sanctus de Sanctis spominje kao »avus maternus«. Pri takvom neizvjesnom stanju stvari treba se suzdržati od bilo kakvih nagađanja.

¹⁶ Kronologija prema arhivskom radu Urlić, n. dj. (2); Antoljak, n. dj.; Strgačić, n. dj.; Sander-Faes, n. dj. U Zadru je, u razdoblju 1545-1551, djelovao notar »Paulus de Sanctis«, rođak kanonika Sanctusa de Sanctis (Sander-Faes, n. dj, 182-183); on bi

Činjenica da je 1563. Budinić u sukobu s nekim tko mu psuje roditelje i rodbinu ojačava 1564. kao godinu zapisivanja »Pavlove« pjesme i nastanka Budinićeva odgovora na nju; možda su se svađe prenijele s fizičke i javne razine na pjesničku. Nadalje, činjenica da se jedan brat Šime Budinića zvao Pavao potiče da upravo u tom bratu vidimo onog tko je Šimi Budiniću poslao epigram o pet vrsta rogonja.

Naravno da Budinićev brat nije jedini Pavao u Zadru oko 1564; tek će daljnja istraživanja pokazati posežu li dva zadarska brata za latinskim stihovima da bi uzvratili napadima na čast svoje obitelji.

6.

Možemo, tako, utvrditi da je Budinićev latinski epigram imao recepciju i izvan privatnosti njegove notarske bilježnice (to potvrđuje slučajni nalaz u osimskom kodeksu); da osimski kodeks otkriva kako je Budinićev epigram – nevješt, ali ne bez izvjesne jezične kreativnosti – nastao u vrlo specifičnom kontekstu, kao reakcija na latinsku dosjetku o rogonjama sastavljenu svakako izvan Zadra i prije Budinićeva doba; da je tu dosjetku prisvojio i Budiniću uputio neki Pavao, datirajući svoju pošiljku godinom 1564; da Budinićev epigram ne možemo ispravno protumačiti bez poznavanja te prethodne pjesme; da je 1564. vrijeme kad Budinić, kojem bliski rođak prepušta ugledan položaj u zadarskoj crkvenoj hijerarhiji, vrlo burno reagira na tuđe vrijeđanje. Osimski nalaz tako pomaže boljem razumijevanju Budinićeve pjesme i upozorava da je njezin odnos sa stvarnošću složeniji nego što se mislilo, potičući na daljnja istraživanja djelovanja Zadrana Šime Budinića i njegova kruga.

mogao biti rođak Šime Budinića, a možda bi mogao biti i upravo njegov brat Pavao; i ovdje treba još istraživati.